

บทที่ 1

บทนำ

ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

การศึกษานับเป็นเครื่องมือประเภทหนึ่งที่สามารถพัฒนาประชากรให้มีคุณภาพ ดังที่ จิตรกร ตั้งเกษมสุข (2524) ได้กล่าวไว้ว่า “การศึกษา คือ เครื่องมืออันสำคัญที่สุดในการพัฒนา ประเทศ ไม่ว่าจะเป็นการพัฒนาประเทศในด้านการเมืองหรือด้านสังคม วัฒนธรรม และการพัฒนา ในด้านต่าง ๆ ต้องอาศัยคนเป็นปัจจัยสำคัญและกำลังคนจะมีประสิทธิภาพเพียงใด ย่อมขึ้นอยู่กับ ประสิทธิภาพในการจัดการศึกษา ด้วยเหตุนี้ ประเทศที่เจริญก้าวหน้าทุกประเทศ จึงล้วนเอาใจใส่ ในการทำนุบำรุงในด้านการศึกษาของประชาชนอย่างกว้างขวางและจริงจัง”

การศึกษาเป็นสิ่งสำคัญที่ช่วยพัฒนาคนในประเทศให้มีคุณภาพ เมื่อคนมีคุณภาพแล้ว ประเทศชาติก็จะเจริญก้าวหน้าตามไปด้วย การจัดการศึกษาจะต้องจัดให้สนองตอบกับ ความต้องการของประเทศ ดังที่ สิปปนนท์ เกตุทัต (2518) ได้กล่าวถึงการศึกษาที่พึงประสงค์ไว้ว่า “การศึกษาที่พึงประสงค์จะต้องเป็นการศึกษาที่มุ่งสร้างเสริมความรู้ ความคิด ทักษะ และทัศนคติ ให้คนไทยรู้จักตัว รู้จักชีวิต เข้าใจสังคมและสิ่งแวดล้อม อันคนมีส่วนร่วมอยู่แล้ว นำความรู้ ความเข้าใจมาแก้ปัญหา และเสริมสร้างชีวิตและสังคมให้ดีขึ้นโดยกลมกลืนกับธรรมชาติ ด้วย เหตุนี้ นักการศึกษาจึงยึดเอาการศึกษาเป็นเครื่องมือในการพัฒนาคน แต่จากการเปลี่ยนแปลงอย่าง รวดเร็วของโลกที่ปรากฏอยู่ทุกวันนี้ ทำให้เกิดการยอมรับว่าการศึกษาในระบบโรงเรียนที่จำกัด ขอบเขตอยู่เฉพาะในสถานบันการศึกษา ไม่สามารถสนองตอบความต้องการของสังคมได้อย่าง เพียงพอ การศึกษานอกระบบโรงเรียน จึงเป็นการศึกษาอีกแบบหนึ่งที่รัฐบาลเล็งเห็นความสำคัญ ในการนำไปใช้พัฒนาคน การศึกษานอกระบบโรงเรียนจึงมีบทบาทสำคัญและได้รับความสนใจ มากขึ้น ทำให้ผู้เรียนมีโอกาสเข้ารับการศึกษาหาความรู้ได้ตามความต้องการของแต่ละบุคคลได้ อย่างทั่วถึง กว้างขวาง และต่อเนื่องตลอดเวลา โดยไม่มีข้อจำกัด ทั้งในด้านเวลา โอกาส สถานที่ วัย เพศ และระยะทาง ตามแนวคิดของการศึกษาตลอดชีวิต (สุนทร โคตรบรรเทา, 2524) ซึ่ง

รัฐบาลได้ตระหนักและได้เห็นความสำคัญของการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ ดังปรากฏในแผนพัฒนาการศึกษาแห่งชาติระยะที่ 4 พ.ศ. 2520-2524 เป็นต้นมา จนถึงแผนพัฒนาการศึกษาแห่งชาติระยะที่ 8 พ.ศ. 2540-2544 ที่มุ่งเน้นพัฒนาตัวคนให้เต็มศักยภาพควบคู่ไปกับการพัฒนาสภาพแวดล้อมที่ขุ่รอบตัวคน ซึ่งสอดคล้องกับนโยบายกรมการศึกษานอกโรงเรียนที่มุ่งพัฒนาคุณภาพการศึกษา ในด้านองค์ความรู้ หลักสูตร สื่อ กระบวนการเรียนการสอน การวิจัยและพัฒนา และการพัฒนาบุคลากร (การศึกษาตลอดชีวิต, 2539)

ดังนั้น การพัฒนาประเทศให้ได้ผลอย่างแท้จริง จึงจำเป็นต้องพัฒนาพลเมืองเป็นสำคัญ เพราะ ประเทศจะเจริญก้าวหน้าหรือด้าหลังเพียงใดขึ้นอยู่กับความรู้ความสามารถ นิสัยใจคอของคนในประเทศนั้นๆ โดยเฉพาะการให้การศึกษาวิชาสังคมศึกษา เป็นวิชาที่สำคัญวิชาหนึ่งที่จะพัฒนาเยาวชนของชาติให้เป็นพลเมืองที่มีประสิทธิภาพ มีคุณภาพ เกิดความเจริญงอกงามทั้งด้านความรู้ (Knowledge) ทักษะ (Attitude) และทักษะ (Skills) รู้จักคิดแก้ปัญหาด้วยตนเอง เป็นคนที่มีเหตุผล รู้จักรับผิดชอบต่อตนเอง ครอบครัวและสังคม ดังที่ลาวัญญ์ วิชาวุฒิกุล (2533) ได้กล่าวถึงความหมายของวิชาสังคมศึกษาไว้ว่า “วิชาสังคมศึกษาเป็นวิชาที่ศึกษาถึงความสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์กับสิ่งแวดล้อม ประกอบไปด้วยเนื้อหาที่คัดเลือกมาอย่างเหมาะสมจากวิชาสังคมศาสตร์ทุกแขนงสำหรับพัฒนาเยาวชนให้มีคุณสมบัติที่ดี ในฐานะบุคคลและสมาชิกของสังคมที่ตนดำรงอยู่ หรือเพื่อให้นักเรียนได้พัฒนาเป็นพลเมืองที่รับผิดชอบและมีประสิทธิภาพสามารถอยู่ร่วมกันในสังคมอย่างสันติสุขและสร้างสรรค์” และคงเดือน พิศาลบุตร ได้กล่าวถึงคุณค่าของวิชาสังคมศึกษาว่า “เป็นวิชาที่มีความสำคัญยิ่งต่อการให้การศึกษาแก่พลเมือง เนื่องจากเป็นวิชาที่มีเนื้อหาเกี่ยวกับความสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์ มนุษย์กับสังคมและสภาพแวดล้อมทางธรรมชาติของมนุษย์ โดยมีจุดมุ่งหมายให้เป็นพลเมืองดี (อ้างถึงใน นุปผา คุมมานนท์, 2525) นอกจากนี้ จรุง อุเม (2520) ยังได้เสริมถึงความสำคัญของวิชาสังคมศึกษาอีกว่า เป็นความสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์กับปัจจัยแห่งการดำรงชีวิต

เนื่องจากหมวดวิชาส่งเสริมคุณภาพชีวิต เป็นหมวดวิชาหนึ่งที่จัดอยู่ในประเภทเดียวกับวิชาสังคมศึกษาจึงมีความสำคัญและเป็นประโยชน์ต่อการดำรงชีวิตของคนในสังคม กระทรวงศึกษาธิการ ได้เห็นถึงความสำคัญของวิชาโดยกำหนดให้หมวดวิชาส่งเสริมคุณภาพชีวิต บรรจุอยู่ในหลักสูตรการศึกษานอกโรงเรียน ตั้งแต่ระดับประถมศึกษา จนถึงระดับมัธยมศึกษาตอนต้น สำหรับมัธยมศึกษาตอนปลายจัดอยู่ในหมวดวิชาสังคมศึกษา ทั้งที่เป็นวิชาบังคับและวิชาเลือก

ประกอบกับเป็นวิชาที่มีเนื้อหาเกี่ยวกับความสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์กับมนุษย์ มนุษย์กับสังคม สภาพแวดล้อมทางธรรมชาติของมนุษย์ และมนุษย์กับปัจจัยแห่งการดำรงชีวิตโดยมีจุดมุ่งหมายให้เป็นพลเมืองดี จึงเป็นวิชาที่มีความสำคัญต่อการให้การศึกษา ดังนั้นครูจึงเป็นองค์ประกอบที่สำคัญอย่างหนึ่งในการเรียนการสอนเพื่อให้บรรลุจุดมุ่งหมายของหลักสูตร ดังที่ ศาราญ ทิลปธรรม (2530) กล่าวว่า “ครูเป็นผู้ที่มีหน้าที่รับผิดชอบโดยตรงในการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนเพื่อให้เด็กได้มีพัฒนาการที่ดีขึ้น” ซึ่ง ศิริกาญจน์ โกสุมภ์ (2521) ได้กล่าวสนับสนุนความคิดดังกล่าวว่า “วัตถุประสงค์ที่สำคัญในการจัดการศึกษาในปัจจุบัน คือการพัฒนาคุณภาพของประชากร คุณภาพของประชากรที่ต้องการมาอย่างหนึ่งได้แก่ การคิดเป็น ทำเป็น และแก้ปัญหาเป็น เพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์ในการจัดการศึกษาดังกล่าว สมควรอย่างยิ่งที่ผู้จัดการศึกษจะต้องตระหนักถึงการสนับสนุนส่งเสริม ตลอดจนจัดการเรียนการสอนให้มีบรรยากาศที่ช่วยพัฒนาในด้านความคิด โดยเฉพาะอย่างยิ่งการแก้ปัญหา การคิดแบบสร้างสรรค์ และสิ่งที่สำคัญคือ รู้จักคิดด้วยเหตุผลที่ถูกต้องจนสามารถเห็นจริงด้วยตนเองในความเจริญและความเสื่อมทั้งปวง”

สำหรับการจัดกิจกรรมการศึกษานอกโรงเรียน ย่อมแตกต่างกันไปตามสภาพปัญหาและความต้องการของกลุ่มเป้าหมาย แต่โดยทั่วไปอาจจำแนกประเภทของกิจกรรมเป็น 4 ประเภท โดยยึดเนื้อหาเป็นหลัก คือ (กรมการศึกษานอกโรงเรียน, 2537)

1. การศึกษาพื้นฐาน เป็นการจัดการศึกษาเพื่อพัฒนาเครื่องมือในการเรียนรู้ และความรู้ความสามารถที่เป็นพื้นฐานในการดำรงชีวิต ตลอดจนเสริมสร้างความรู้และทักษะสำหรับการศึกษาค้นคว้า เช่น การส่งเสริมการรู้หนังสือและการศึกษานอกโรงเรียนระดับประถมศึกษา
2. การศึกษาต่อเนื่องสายสามัญ เป็นการศึกษาที่เสริมต่อจากการศึกษาพื้นฐานเพื่อเปิดโอกาสให้ประชาชนนอกระบบโรงเรียนได้รับการพัฒนาความรู้ ความสามารถและเจตคติอย่างสมบูรณ์ยิ่งขึ้น เพื่อการพัฒนาคุณภาพชีวิต การประกอบอาชีพและการเตรียมที่จะศึกษาต่อในระดับสูงต่อไป
3. การพัฒนาทักษะทางด้านอาชีพ เป็นการพัฒนาความรู้ ทักษะและเจตคติเพื่อการประกอบอาชีพโดยเน้นการพัฒนาอาชีพท้องถิ่น การสร้างผู้ประกอบการขนาดย่อมและอาชีพอิสระ การเตรียมความพร้อมเพื่อรับจ้างในตลาดแรงงานและการปรับปรุงอาชีพที่มีอยู่แล้วให้ได้ผลยิ่งขึ้น
4. การสนับสนุนการศึกษาตามอัธยาศัย เป็นการจัดกิจกรรมเพื่อเสริมสร้างกระบวนการเรียนรู้ที่เป็นธรรมชาติในสังคมซึ่งอาจดำเนินการด้วยการพัฒนาแหล่งความรู้ และเครือข่ายการเรียนรู้ เช่น การจัดกิจกรรมเผยแพร่ความรู้และวิทยากร โดยผ่านรายการวิทยุ โทรทัศน์ หอ

กระจายข่าวและนิทรรศการการสนับสนุนผู้รู้ในสังคม เพื่อนำศักยภาพความชำนาญและภูมิปัญญา ทั้งภายในและภายนอกชุมชนมาเผยแพร่ให้กับประชาชน

การศึกษานอกโรงเรียนสายสามัญ เป็นการจัดการศึกษาขั้นพื้นฐานให้กับประชาชนนอก โรงเรียนตั้งแต่ผู้ไม่รู้หนังสือให้สามารถรู้หนังสือ อ่านออกเขียนได้ ผู้เรียนที่ไม่จบชั้นประถมศึกษา ปีที่ 6 ให้สามารถเรียนจบชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 ผู้เรียนไม่จบชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น ให้สามารถ เรียนจบชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น (ม.3) และผู้เรียนไม่จบชั้นมัธยมศึกษาตอนปลาย ให้เรียนจบชั้น มัธยมศึกษาตอนปลาย (ม.๑) ได้

หลักสูตรที่ใช้ในการจัดการศึกษานอกโรงเรียนสายสามัญ มีดังนี้

ระดับประถมศึกษา ใช้หลักสูตรการศึกษานอกโรงเรียนระดับประถมศึกษา พุทธศักราช 2531

ระดับมัธยมศึกษาตอนต้น ใช้หลักสูตรการศึกษานอกโรงเรียนระดับมัธยมศึกษาตอนต้น พุทธศักราช 2530

ระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย ใช้หลักสูตรการศึกษานอกโรงเรียนระดับมัธยมศึกษา ตอนปลาย พุทธศักราช 2530

กรมการศึกษานอกโรงเรียน มีนโยบายจัดการศึกษาเพื่อสนองกลุ่มเป้าหมายที่เป็นผู้เรียน ซึ่งอยู่นอกระบบโรงเรียน และต้องการศึกษาต่อแต่ไม่มีเวลาและโอกาสเรียนในสถานศึกษาตาม ปกติได้ เนื่องจากมีภาระในการประกอบอาชีพหรือมีปัญหาอื่น ๆ ดังนั้น จึงได้จัดให้มีวิธีเรียน 3 วิธีคือ วิธีเรียนแบบชั้นเรียน วิธีเรียนแบบทางไกล และวิธีเรียนด้วยตนเอง เพื่อให้ผู้เรียนสามารถ เรียนได้ตามความถนัด ความสนใจ ความต้องการและตามสภาพความพร้อมของตนเอง

วิธีเรียน 3 วิธีคือ

1. วิธีเรียนแบบชั้นเรียน (สร.) เป็นวิธีเรียนที่ผู้เรียนต้องเข้าชั้นเรียนในตอนเย็นทุกวัน ตั้งแต่วันจันทร์ ถึงวันศุกร์ ปกติระหว่างเวลา 17.00 - 20.00 น. นิยมเรียกกันว่า โรงเรียนผู้ใหญ่ ภาคค่ำ สิ่งที่ผู้เรียนต้องปฏิบัติ คือ

1.1 ฟังคำบรรยายในชั้นเรียนตามหมวดวิชาที่ลงทะเบียนเรียน

- 1.2 เข้าร่วมกิจกรรมกลุ่มตามเกณฑ์ที่กำหนด
- 1.3 วัดผลและเก็บคะแนนระหว่างภาคเรียน (50%)
- 1.4 เข้าสอบปลายภาคเรียน (50%)
2. วิธีเรียนทางไกล (ทก.) เป็นวิธีที่เอื้อต่อผู้ไม่มีเวลาเข้าชั้นเรียนได้ทุกวัน เมื่อผู้เรียนเลือกเรียนทางไกลและลงทะเบียนแล้ว สิ่งที่คุณเรียนจะต้องปฏิบัติคือ
 - 2.1 ศึกษาบทเรียนด้วยตนเอง
 - 2.2 ฟังรายการวิทยุเพื่อเสริมความรู้จากบทเรียน
 - 2.3 พบกลุ่มเพื่อทำกิจกรรมตามเกณฑ์ที่กำหนด โดยพบกลุ่มในวันเสาร์ หรือวันอาทิตย์ หรือตามวันเวลาที่กำหนดในแผนการพบกลุ่ม ซึ่งมีครูประจำกลุ่มเป็นที่ปรึกษา
 - 2.4 ทำกิจกรรมและทดสอบย่อยเพื่อเก็บคะแนนสะสมระหว่างภาคเรียน (40%)
 - 2.5 เข้าสอบปลายภาคเรียน (60%)
3. วิธีเรียนด้วยตนเอง (คอ.) เป็นวิธีเรียนที่เหมาะสมสำหรับผู้ที่สามารถศึกษาด้วยตนเอง สิ่งที่คุณเรียนต้องปฏิบัติคือ
 - 3.1 ศึกษาตำราหรือแบบเรียนด้วยตนเอง
 - 3.2 พบกลุ่มเพื่อร่วมกิจกรรมตามเกณฑ์ที่กำหนด โดยมีอาจารย์ประจำกลุ่มเป็นที่ปรึกษา
 - 3.3 เข้าสอบปลายภาคเรียน (100%)

การเรียนตามหลักสูตรการศึกษานอกโรงเรียนสายสามัญทุกระดับ ผู้เรียนสามารถเลือกเรียนวิธีใดวิธีหนึ่งจนจบหลักสูตร หรือเรียนทั้ง 3 วิธีคละกัน แล้วนำผลการเรียนแต่ละวิธีมาประเมินร่วมกันได้ นอกจากนี้ยังเปิดโอกาสให้มีการเทียบโอนผลการเรียนวิชาสามัญระหว่างการศึกษาในระบบโรงเรียน และการศึกษานอกระบบโรงเรียน และยังเทียบโอนวิชาชีพที่ผู้เรียนจบจากสถานศึกษา หรือสถานประกอบการที่กระทรวงศึกษาธิการรับรอง ตลอดจนอาชีพที่ผู้เรียนประกอบกิจการอยู่ก็สามารถนำมาเทียบโอนเป็นผลการเรียนในหลักสูตรที่ประกาศใช้ใหม่ได้ด้วย

ในการจัดการศึกษานอกโรงเรียนสายสามัญ วิธีเรียนแบบชั้นเรียน เป็นวิธีเรียนที่จัดการเรียนการสอนแบบชั้นเรียนปกติ ใช้เวลาเรียนระหว่างเวลา 17.00 - 20.00 น. โดยมีครูผู้สอนเป็นผู้สอนในแต่ละรายวิชา เป็นผู้คอยสนับสนุนให้ความสะดวกและประสานให้เกิดกระบวนการเรียนรู้ กำกับดูแลให้กิจกรรมการสอนเป็นไปตามจุดประสงค์ของการเรียนการสอนในหลักสูตรของแต่ละระดับ (กรมการศึกษานอกโรงเรียน, 2537)

ครูผู้สอนมีหน้าที่ ดังนี้

1. จัดกิจกรรมการเรียนการสอน
2. ให้คำปรึกษาแนะแนว และช่วยเหลือด้านการเรียนการสอนแก่นักศึกษา
3. ประเมินผลการเรียนการสอนตามระเบียบว่าด้วยการประเมิน
4. บริการและให้คำแนะนำนักศึกษาในด้านเอกสาร และอุปกรณ์ในการศึกษาหาความรู้เพิ่มเติม
5. ประชาสัมพันธ์การจัดการศึกษานอกโรงเรียนสายสามัญศึกษา
6. ช่วยทำหน้าที่ธุรการ เช่น แนะนำและตรวจสอบการลงทะเบียนเรียน และประเมินผลการเรียนของนักศึกษา

ดังนั้น การจัดการศึกษาตามจุดมุ่งหมายที่วางไว้จักบรรลุ หรือบังเกิดผลตามแนวทางที่วางไว้ ปัจจัยที่สำคัญด้านหนึ่งนั่นก็คือ ครู เพราะเป็นที่ทราบกันดีแล้วว่า ครู คือผู้ให้การศึกษา ครู จึงเป็นผู้มีบทบาทมากที่สุดที่ทำให้ผู้เรียนมีพฤติกรรมที่พึงประสงค์ เบนงมิน บดุม ได้สรุปตัวแปรเกี่ยวกับการเรียนการสอนที่ทำให้เกิดการแปรปรวนตัวแปรตัวหนึ่ง คือ คุณภาพของการเรียนการสอน บุญถิ่น อัตถากร (2510) กล่าวว่า “การศึกษามีคุณภาพดี และบังเกิดผลตามแนวทางที่วางไว้ต้องอาศัยครูเป็นสำคัญ” และสายหยุด จำปาทอง (2530) ได้กล่าวถึงความสำคัญของครูไว้ว่า “ครูเป็นตัวจักรสำคัญยิ่งยวดในการพัฒนาการศึกษาอันนำไปสู่การพัฒนาทั้งคน และพัฒนาประเทศให้มีประสิทธิภาพ จึงจำเป็นต้องอาศัยครูที่ดีมีคุณภาพ

เมื่อพิจารณาแนวทางของหลักสูตรการศึกษานอกโรงเรียน ระดับมัธยมศึกษาตอนต้น พุทธศักราช 2530 ที่มุ่งเน้นให้ผู้ศึกษาได้มีโอกาสศึกษาหาความรู้ ผักตบชား ปดุงฝั่งเจตคติที่จำเป็นในการดำรงชีวิต และการประกอบอาชีพได้เท่าเทียมกับผู้อื่น สามารถปฏิบัติตนให้ดำรงอยู่ในสังคมได้อย่างมีความสุขสมควรแก่อัตภาพ ผู้ที่มีบทบาทมากที่สุดที่ช่วยฝึกและแนะนำก็คือ ครู เพราะ ครูเป็นตัวจักรสำคัญในการกำกับกระบวนการเรียนการสอนเพื่อให้ผู้เรียนเกิดกระบวนการคิดเป็น ทำเป็น และแก้ปัญหาเป็น

ดังนั้น ครูจึงมีบทบาทสำคัญที่จะกระตุ้นให้นักเรียนมีทักษะในการคิด และจัดระเบียบวิธีการคิดหาเหตุผล หรือแสดงความคิดเห็น การพัฒนาทักษะนี้เป็นสิ่งจำเป็นสำหรับจะเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมนักเรียนให้เป็นไปในทางพึงประสงค์ และการที่จะบรรลุวัตถุประสงค์ข้อนี้ นักเรียนต้อง

ได้รับการฝึกคิดอย่างมีวิจารณญาณ การฝึกดังกล่าวนี้มีเครื่องมือสำคัญที่ครูสามารถนำไปใช้ควบคู่กับการเรียนการสอนได้ทุกแบบคือการใช้คำถาม

คำถาม เป็นเครื่องมือสำคัญอย่างหนึ่งของมนุษย์ในการแสวงหาความรู้ ความเข้าใจ และค้นหาคำตอบสิ่งที่คนสงสัย หรืออยากรู้อยากเห็นโดยอาศัยการตั้งคำถามเพื่อเป็นแนวทางนำไปสู่การค้นหาคำตอบของปัญหานั้น ๆ สำหรับในด้านการศึกษาการสอน ธงชัย จิวปรีชา (2522) ได้เสนอความคิดเห็นว่า คำถามมีบทบาทสำคัญจนอาจกล่าวได้ว่า ครูเป็นนักสร้างคำถามมืออาชีพ มีผู้ศึกษาพบว่าครูประถมศึกษาในต่างประเทศถามคำถามโดยเฉลี่ย 348 คำถามต่อวัน สำหรับบทเรียนวิทยาศาสตร์บทหนึ่ง ครูใช้คำถามประมาณ 180 คำถาม และพบว่าครูที่สอนตั้งคัมศึกษาในช่วงเวลา 30 นาที จะใช้คำถามถึง 64 คำถาม ราที ทองสวัสดิ์ (2523) กล่าวว่า การตั้งคำถามของครูควรเป็นลักษณะปลายเปิด ไม่ใช่เป็นคำถามที่มีคำตอบให้เดิอกเพียงสองทาง คือ ใช่หรือไม่ใช่ และนักการศึกษาส่วนใหญ่มีความเห็นว่าครูควรจะเน้นพัฒนาการทางทักษะการคิดอย่างวิเคราะห์ของนักเรียนมากกว่าการเรียนรู้และจดจำข้อเท็จจริง (Gall 1970, อ้างถึงในจินดา ปรีคานันต์, 2531) ซึ่งสอดคล้องกับความคิดของ ธงชัย จิวปรีชา ที่ว่า ถ้าพิจารณาคำถามในแง่ของการส่งเสริมด้านความรู้ ความจำ และความคิดแล้วเราต้องเน้นคำถามที่ใช้ความคิด ทั้งนี้เพราะจุดมุ่งหมายที่สำคัญของการศึกษา คือ สอนให้นักเรียนเป็นคนรู้จักคิด และการที่จะสอนให้คิดได้ต้องอาศัยการป้อนคำถามให้คิดบ่อย ๆ (ธงชัย จิวปรีชา, 2522)

นักการศึกษาทุกยุคทุกสมัยเชื่อว่า การใช้คำถามของครูจึงมีบทบาทเป็นอย่างมาก ดังที่อนธอร์ คาริน และโรเบิร์ต ซันด์ (Arthur Carin and Robert Sund, 1971) กล่าวไว้ซึ่งสรุปได้ว่า พฤติกรรมการใช้คำถามในการเรียนการสอนของครูมีความสำคัญอย่างยิ่ง ทั้งนี้ เนื่องจากในกระบวนการสอนไม่มีเทคนิคการสอนใด ๆ ที่ครูใช้มากกว่าการใช้คำถาม ซึ่งสอดคล้องกับความเห็นของนอร์ริส แซนเดอร์ส (Norris Sandere 1966, อ้างถึงใน สุจิตรา โอตถอภีรักษ์, 2537) ที่กล่าวว่า “ครูสามารถนำนักเรียนไปสู่วิหิตินานาชนิดได้โดยการใช้คำถามที่เหมาะสม” สำหรับประเทศไทย นักการศึกษาไทยได้เห็นถึงความสำคัญและประโยชน์ของการใช้คำถามเช่นเดียวกัน ซึ่ง จันทรเพ็ญ เชื้อพานิช (2524) ได้กล่าวถึงประวัติการตั้งคำถามในการเรียนการสอนว่า

”การตั้งคำถาม เป็นวิธีการสอนที่มีมาตั้งแต่สมัยพุทธกาล การศึกษาพุทธปรัชญาในสมัยนั้นใช้วิธีถาม-ตอบ หรือที่เรียกว่า วิชิปฺจนา-วิสัณหา ส่วนในประเทศตะวันตก โซเครติส (Socrates) นักปราชญ์ชาวกรีกได้นำวิธีถาม-ตอบ ไปใช้ในการเรียนการสอนทำให้การถาม-ตอบ ได้กลายเป็นส่วนหนึ่งของการสอนและมีบทบาทสำคัญต่อกระบวนการเรียนรู้มากยิ่งขึ้นเป็นลำดับ”

คังที บุญถิ่น อัตถากร และคณะ (2513) กล่าวว่า การที่จะทำให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ได้นั้น ครูจะต้องมีความสามารถและทักษะในกถวิธีการสอนต่าง ๆ กัน เพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์ตามต้องการ

ซึ่ง สุกัญญา ชารีวรรณ และคณะ (2520) กล่าวว่า ครูผู้สอนที่จะมีความสามารถในการสอนจะต้องได้รับการฝึกฝนในทักษะต่าง ๆ ที่สำคัญอย่างเพียงพอ คือ

1. ทักษะในการนำเข้าสู่บทเรียน
2. ทักษะในการใช้คำถาม
3. ทักษะในการสรุปบทเรียน
4. ทักษะในการเร้าความสนใจ
5. ทักษะในการสร้างเสริมกำลังใจ
6. ทักษะในการกระตุ้นให้คิด
7. ทักษะในการอธิบายและเล่าเรื่อง

คังนั้น ในกิจกรรมการเรียนการสอนครั้งหนึ่ง ๆ ทักษะในการใช้คำถามของครูจึงเป็นส่วนสำคัญที่จะช่วยกระตุ้นให้เกิดการเรียนรู้ ซึ่งสอดคล้องกับ กันนิงแฮม (Gunningham, 1971) กล่าวว่า คำถามเป็นเครื่องมือของครูที่มีประสิทธิภาพมากที่สุดในการชักจูงใจและกระตุ้นให้นักเรียนเกิดการเรียนรู้ด้วยตนเอง คำถามที่ครูใช้เป็นสิ่งสำคัญที่สุดที่ให้นักเรียนได้ใช้ความคิด

คังนั้น ประเภทคำถามและทักษะการใช้คำถามของครูจึงมีบทบาทต่อการเรียนรู้ของนักเรียน นักศึกษาในทุกระดับ เพราะคำถามเป็นสื่อกระตุ้นเร้าความสนใจ และรื้อนาให้นักเรียนได้คิดหาคำตอบในปัญหาต่าง ๆ คำถามจึงเป็นเครื่องมือสำคัญในกระบวนการเรียนการสอน อย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้ โซเครติส (Socrates) นักปรัชญาชาวกรีกได้ใช้วิธีการตั้งคำถามเป็นเครื่องมือในการทำให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ (นคร ทศนประสิทธิ์ผล, 2521) จึงนับได้ว่า คำถามเป็นองค์ประกอบสำคัญในการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน เพราะคำถามแทรกอยู่กับวิธีการสอนทุกวิธีไม่ว่าจะเป็นการสอนแบบใด ๆ ก็ตาม (สุชาดา แจ่มจันทร์, 2526) นักการศึกษาของไทยได้เห็นความสำคัญและประโยชน์ของคำถาม โดยถือว่าเป็นสิ่งแวดล้อมที่สำคัญที่ครูควรจะต้องจัดขึ้นเพื่อพัฒนาวิธีการคิดอย่างมีประสิทธิภาพ เพราะนอกจากจะเป็นการทบทวนความรู้พื้นฐานแล้ว ยังช่วยประเมินผลการเรียนการสอน กระตุ้นให้นักเรียนสนใจเรียนและที่สำคัญคือคำถามช่วยกระตุ้นให้นักเรียน นักศึกษามีทักษะในการคิดแก้ปัญหา ตัดสินใจหรือสรุปผล สิริกาญจน์ โกสมรค์ (2521) ได้ให้ความ

คิดเห็นเกี่ยวกับความสำคัญของคำถามไว้ว่า สิ่งที่จะช่วยให้นักเรียน คิดเป็น แก้ปัญหาเป็น มีวิธีการคิดได้ดี นั้น คือ ความสามารถในการตั้งคำถามของครู และยุพา ส่งศิริ (2515) มีความเห็นที่สอดคล้องกับ สิริกาญจน์ โกศลภัก ว่า ในกระบวนการเรียนการสอนไม่ว่าจะเป็นวิชาใดก็ตาม การตั้งคำถามเป็นเรื่องสำคัญอย่างยิ่งที่ช่วยให้การเรียนการสอนดำเนินไปสู่เป้าหมายที่ต้องการได้

จากงานวิจัยของ เรขา ทองคุ้ม (2523) ได้ทำการวิจัยเรื่อง เปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนวิชาชีววิทยา ระหว่างการสอนโดยเน้นการใช้คำถามประเภทแคบกับการสอนโดยเน้นการใช้คำถามประเภทกว้าง ตัวอย่างประชากรคือนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4 จำนวน 4 ห้องเรียน เครื่องมือ คือ แผนการสอนวิชาชีววิทยา โดยผู้วิจัยแบ่งนักเรียนเป็น 2 กลุ่ม กลุ่มที่ 1 สอนโดยการใช้คำถามประเภทแคบ กลุ่มที่ 2 สอนโดยเน้นการใช้คำถามประเภทกว้าง พบว่าจะแน่นอนเฉลี่ยจากการทำแบบทดสอบสัมฤทธิ์ทางการเรียนวิชาชีววิทยาของนักเรียนทั้ง 2 กลุ่มแตกต่างกัน นักเรียนกลุ่มที่สอนโดยการใช้คำถามประเภทกว้างมีคะแนนผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนสูงกว่ากลุ่มที่สอนโดยเน้นการใช้คำถามประเภทแคบ

อรรพรรณ เดิศสังข์ (2524) ได้ทำการวิจัยเรื่อง การวิเคราะห์ประเภทคำถามของครูสอนวิทยาศาสตร์ ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 ในจังหวัดสุพรรณบุรี ประชากร คือ ครูสอนวิชาวิทยาศาสตร์ ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 เครื่องมือที่ใช้คือแบบสังเกตประเภทคำถาม ผลการวิจัยพบว่า ครูส่วนใหญ่ใช้ คำถามระดับต่ำหรือคำถามเพื่อความรู้ความจำ ร้อยละ 83.66 โดยจำแนกเป็นคำถามประเภทพรรณาร้อยละ 69.8 คำถามประเภทเปรียบเทียบร้อยละ 10.95 คำถามประเภทศัพท์และนิยาม ร้อยละ 2.4 และคำถามประเภทการจัดจำแนกประเภทร้อยละ 0.16 ส่วนการใช้คำถามระดับสูง จำแนกเป็นคำถามประเภทอธิบายความร้อยละ 7.10 คำถามประเภทสรุปความหรือเกี่ยวข้องกับ ความเข้าใจของนักเรียน ร้อยละ 5.44 คำถามประเภทการประเมินค่าร้อยละ 2.68 คำถามประเภทสรุปอ้างอิงโดยมีเงื่อนไข ร้อยละ 4.18 ส่วนคำถามประเภทคิดคำนวณไม่ปรากฏว่ามีใช้ในการวิจัยครั้งนี้

อัจฉรา สุวรรณนิศ (2527) ได้ทำการวิจัยเรื่องการศึกษาระดับคำถามที่ครูใช้ในการสอนวิชาสังคมศึกษา ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 ตัวอย่างประชากร ได้แก่ ครูสังคมศึกษาที่สอนในระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 โรงเรียนสังกัดกรมสามัญศึกษา ในเขตกรุงเทพมหานคร ซึ่งมีประสบการณ์การสอนแตกต่างกัน จำนวน 30 คน ผู้วิจัยสังเกตและบันทึกคำถามของครูสังคมศึกษา จำนวน 30 คน

คนละ 5 ครั้ง โดยใช้แบบสังเกตระดับของคำถามตามแนวการจำแนกจุดมุ่งหมายทางการศึกษาของ บลูม (Bloom's Taxonomy of Educational Objectives) ด้านพุทธิพิสัยพร้อมทั้งบันทึกเกี่ยวกับการเรียนการสอนในชั้นเรียนที่สังเกต ผลการวิจัยสรุปว่า ครูตั้งคำถามตามคำถามระดับวัดความรู้-ความเข้าใจ มากที่สุด คิดเป็นร้อยละ 82.98 รองลงมา ตามคำถามระดับวัดการประยุกต์ความรู้ วัดความเข้าใจ วัดการวิเคราะห์ วัดการประเมินความรู้ และวัดการสังเคราะห์ในปริมาณน้อย คือ ร้อยละ 5.41 , 4.72, 3.65, 2.68 และ 0.56 ตามลำดับ และคำถามทุกระดับมีความสัมพันธ์กับประสพการณ์การสอนของครูตั้งคำถามอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01

จากงานวิจัยดังกล่าวพอสรุปได้ว่า คำถามของครูส่วนใหญ่ใช้คำถามประเภทความรู้ความเข้าใจมากที่สุดส่วนคำถามประเภทอื่น ๆ จะใช้น้อย และเมื่อเปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการสอนของครูระหว่างการใช้คำถามประเภทแคบกับการใช้คำถามประเภทกว้างพบว่าคะแนนเฉลี่ยต่างกัน เพราะกลุ่มที่สอนโดยใช้คำถามประเภทกว้างมีคะแนนผลสัมฤทธิ์สูงกว่ากลุ่มที่สอนโดยใช้คำถามประเภทแคบ ซึ่งโรจณี จะโนภาส และคณะ (2522) กล่าวว่าครูจำเป็นต้องมีทักษะในการถาม คือทราบว่าจะถามอย่างไร จึงจะไม่ขัดขวางกระบวนการคิดของนักเรียน แต่ช่วยให้นักเรียนได้พัฒนาวิธีการคิดอย่างมีระบบ และมีโอกาสร่วมในกิจกรรมการสอนอย่างทั่วถึง จากงานวิจัยดังกล่าวข้างต้น เป็นการศึกษาการใช้คำถาม และการเรียนการสอนของนักเรียนในระบบโรงเรียน ซึ่งเข้ามารับการศึกษาตามหลักสูตรการศึกษาภาคบังคับ ยังไม่มีผู้ใดทำการวิจัยเกี่ยวกับประเภทคำถามและทักษะการใช้คำถามของครูผู้สอนการศึกษานอกโรงเรียนสายสามัญ ผู้ที่เข้ามารับการศึกษาคือผู้ที่อยู่นอกระบบโรงเรียน ซึ่งมีบริบทที่แตกต่างกันออกไปไม่ว่าจะเป็นวัยวุฒิ หรือประสพการณ์การทำงาน ประกอบกับผู้ที่เข้ามาศึกษาเป็นผู้ที่ตั้งใจเข้ามาศึกษาเพื่อพัฒนาตนเอง ซึ่งครูผู้สอนการศึกษานอกโรงเรียน ย่อมเป็นผู้ที่มีความสำคัญเพราะการที่จะสอนให้นักศึกษารู้จักคิดวิเคราะห์ มี วิจารณ์สามารถนำความรู้ที่ได้รับไปปรับใช้ในชีวิตประจำวัน และพัฒนาคุณภาพชีวิตของตนเองให้ดีขึ้น คำถามจึงเป็นองค์ประกอบสำคัญในกระบวนการเรียนการสอน เพราะไม่ว่าจะมีเทคนิคใด ๆ ก็ตามครูจำเป็นต้องใช้คำถามในการประมวลว่านักศึกษามีความรู้ ความเข้าใจมากน้อยเพียงใด ประกอบกับการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนนอกโรงเรียน มุ่งพัฒนาคนให้สามารถดำรงชีวิตอยู่ในสังคมได้อย่างมีความสุข ซึ่งหมวดวิชาส่งเสริมคุณภาพชีวิต (บังคับ) เป็นวิชาที่ว่าด้วยการอยู่ร่วมกันของคนในครอบครัว ชุมชน ความเป็นอยู่ของประชากรตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน และความรู้เกี่ยวกับธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับมนุษย์ ดังนั้นในการเรียนการสอนครั้งหนึ่ง คำถามของครูจึงเป็นส่วนสำคัญที่จะทำให้ นักศึกษาสามารถนำความรู้ที่ได้รับไปปรับใช้ในชีวิตประจำวันได้เหมาะสมมากน้อยเพียงใด

ดังนั้น การที่ครูจะประสบผลสำเร็จในการสอน นอกจากจะต้องมีความรู้ ความเข้าใจ เกี่ยวกับประเภทของคำถามต่าง ๆ แล้ว ครูควรจะมีวิธีการใช้คำถามที่เหมาะสมด้วย ดังที่ จอร์จ บราวน์ (George Brown, 1975) ได้แนะนำทักษะการใช้คำถามที่ดีว่า ควรถามให้กระตือรือร้น มีประเด็นเดียว เปิดโอกาสให้นักเรียนตอบคำถามได้หลายคน ถามนักเรียนทั่วทั้งชั้น และใช้คำถาม பு้່นเมื่อนักเรียนตอบคำถามไม่ได้ คำถามที่ดีร่วมกับทักษะการใช้คำถามที่ดี จะช่วยให้นักเรียน นักศึกษา เกิดการเรียนรู้ตามวัตถุประสงค์ที่ครูตั้งไว้

ความสำคัญของปัญหา

การจัดการศึกษานอกระบบโรงเรียน เป็นการจัดการศึกษาแก่ผู้ที่อยู่นอกระบบโรงเรียน โดยไม่จำกัดเพศ อายุ และประสบการณ์ กิจกรรมที่จัดโดยทั่ว ๆ ไปยึดหลักการ เรียนรู้เพื่อชีวิตจริง เน้นการศึกษาที่มุ่งให้คนรู้จักคิด รู้จักตัดสินใจ และสามารถนำไปใช้ประโยชน์ได้จริงในชีวิตประจำวัน (อาชัญญา รัตนอุบล, 2539) ครูผู้สอนการศึกษานอกระบบโรงเรียน จึงไม่เฉพาะเจาะจงว่าจะต้องเป็นผู้ที่มีวุฒิทางครูเสมอไป ครูผู้สอนจึงประกอบไปด้วยบุคคลทั่วไปไม่ว่าจะเป็นครูสังกัดคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ สังกัดกรุงเทพมหานคร กรมสามัญศึกษา หรือเจ้าหน้าที่จากหน่วยงานอื่น ๆ ที่ผ่านการอบรมครูการศึกษานอกระบบโรงเรียน และได้รับแต่งตั้งให้เป็นครูผู้สอนการศึกษานอกระบบโรงเรียน ดังนั้น การจัดการศึกษาเพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์ที่วางไว้ ครูจึงเป็นผู้ที่มีบทบาทมากที่สุดที่ทำให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ และมีพฤติกรรมที่พึงประสงค์ แต่จากการดำเนินการจัดการศึกษานอกระบบโรงเรียน ระดับมัธยมศึกษาตอนต้น พุทธศักราช 2530 ประเภทชั้นเรียนมาตั้งแต่พุทธศักราช 2530 จนถึงปัจจุบัน การจัดการเรียนการสอนด้วยวิธีเรียนแบบชั้นเรียนไม่ได้ผลดีเท่าที่ควร ดังปรากฏผลการประเมินการใช้หลักสูตรการศึกษานอกระบบโรงเรียน ระดับมัธยมศึกษาตอนต้น โดยพิจารณาวิธีเรียนทั้ง 3 วิธี คือ วิธีเรียนแบบชั้นเรียน วิธีเรียนทางไกล และวิธีเรียนด้วยตนเอง ของกองพัฒนาการศึกษานอกระบบโรงเรียน กรมการศึกษานอกระบบโรงเรียน พบว่าผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักศึกษาระดับมัธยมศึกษาตอนต้น วิธีเรียนแบบชั้นเรียน มีคะแนนเฉลี่ยต่ำกว่านักศึกษที่ใช้วิธีเรียนทางไกลและวิธีเรียนด้วยตนเอง (กองพัฒนาการศึกษานอกระบบโรงเรียน กรมการศึกษานอกระบบโรงเรียน, 2534) จากการที่นักศึกษามีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนต่ำแม้ว่าได้ใช้วิธีเรียนแบบชั้นเรียนซึ่งมีครูอาจารย์เข้าสอน อาจเกิดจากสาเหตุหลาย

ประการด้วยกัน ได้มีนักวิชาการศึกษาให้ข้อคิดเห็นและทำการวิจัยเกี่ยวกับผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียนที่อยู่ในระดับไม่น่าพึงพอใจนั้น สาเหตุประการสำคัญคือ ครู (สมจิตร กองสุข, 2536) เพราะครู เป็นตัวจักรสำคัญในการกำกับกระบวนการเรียนการสอน เพื่อให้ผู้เรียนเกิดกระบวนการคิดเป็น ทำเป็น และแก้ปัญหาเป็น เพราะจุดมุ่งหมายที่สำคัญของการศึกษาคือ การสอนให้รู้จักคิด ดังที่ ธงชัย ชิวปรีชา (2521) ได้กล่าวไว้ว่าการจะสอนให้เป็นคนรู้จักคิด และการที่จะสอนให้คิดได้ต้องอาศัยการป้อนคำถามให้คิดบ่อย ๆ ดังนั้น การใช้คำถามของครูจึงมีบทบาทอย่างมาก เนื่องจากไม่มีเทคนิคการสอนใด ๆ ที่ครูใช้ในกระบวนการเรียนการมากไปกว่า การใช้คำถาม

จากเหตุผลดังกล่าว ผู้วิจัยจึงสนใจที่จะศึกษาประเภทคำถาม ทักษะการใช้คำถาม และ ความเข้าใจเกี่ยวกับประเภทคำถามและทักษะการใช้คำถาม ของครูผู้สอนการศึกษานอกโรงเรียน วิชาส่งเสริมคุณภาพชีวิต (บังคับ) ระดับมัธยมศึกษาตอนต้นสายสามัญ วิธีเรียนแบบชั้นเรียน กรุงเทพมหานคร

วัตถุประสงค์ในการวิจัย

1. เพื่อศึกษาสภาพการใช้คำถามที่ครูผู้สอนการศึกษานอกโรงเรียนสายสามัญ วิธีเรียนแบบชั้นเรียน วิชาส่งเสริมคุณภาพชีวิต ระดับมัธยมศึกษาตอนต้น กรุงเทพมหานคร ใช้ในการสอน
2. เพื่อศึกษาทักษะการใช้คำถามของครูผู้สอนการศึกษานอกโรงเรียนสายสามัญ วิธีเรียนแบบชั้นเรียน วิชาส่งเสริมคุณภาพชีวิต ระดับมัธยมศึกษาตอนต้น กรุงเทพมหานคร
3. เพื่อศึกษาความเข้าใจในการใช้คำถามและทักษะการใช้คำถามของครูผู้สอนการศึกษานอกโรงเรียนสายสามัญ วิธีเรียนแบบชั้นเรียน วิชาส่งเสริมคุณภาพชีวิต ระดับมัธยมศึกษาตอนต้น กรุงเทพมหานคร

ขอบเขตของการวิจัย

1. กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัย คือ ครูผู้สอนโรงเรียนผู้ใหญ่ ในศูนย์การศึกษานอกโรงเรียนกรุงเทพมหานคร 4 เขต ที่สอนวิชาส่งเสริมคุณภาพชีวิต (บังคับ) ระดับมัธยมศึกษาตอนต้น วิธีเรียนแบบชั้นเรียน และปฏิบัติงานในภาคเรียนที่ 1/2540 โรงเรียนละ 1 คน จำนวน 25 คน

จากโรงเรียนผู้ใหญ่ 25 โรงเรียน ซึ่งเป็นบุคคลที่ผ่านการอบรมครูการศึกษาออกโรงเรียนสายสามัญ และได้รับแต่งตั้งให้ทำหน้าที่ครูผู้สอนโรงเรียนผู้ใหญ่

2. ตัวแปรที่ศึกษา ได้แก่

2.1 ประเภทคำถาม ครูผู้สอนใช้ในการสอนวิชาส่งเสริมคุณภาพชีวิต (บังคับ) ระดับมัธยมศึกษาตอนต้น วิชเรียนแบบชั้นเรียน ในภาคเรียนที่ 1/2540 โดยศึกษาตามลักษณะการจำแนกคำถามของบลูม (Bloom,1956) 6 ประเภท ดังนี้

2.1.1 ความรู้-ความเข้าใจ

2.1.2 ความเข้าใจ

2.1.3 การนำไปใช้

2.1.4 การวิเคราะห์

2.1.5 การสังเคราะห์

2.1.6 การประเมินค่า

2.2 ทักษะการใช้คำถาม ของครูผู้สอนวิชาส่งเสริมคุณภาพชีวิต (บังคับ) ศึกษาตามเกณฑ์ที่ผู้วิจัยกำหนดไว้ 14 ข้อ โดยแบ่งออกเป็น 2 ทักษะ ได้ดังนี้

2.2.1 ทักษะการใช้คำถามที่ดี ได้ดังนี้

1. คำถามมีความหมายชัดเจน สั้นและกระชับรัด
2. การเรียกชื่อนักศึกษาตอบคำถามเป็นรายบุคคล
3. การปรับคำถามให้ง่ายขึ้นเมื่อนักศึกษาตอบคำถามไม่ได้
4. การเปิดโอกาสให้นักศึกษาหลายคนตอบคำถามใหม่เพิ่มเติม
5. เว้นระยะในการตอบคำถามตามสมควร
6. ให้นักศึกษาตอบคำถามด้วยความสมัครใจ
7. เสริมแรงนักศึกษาเมื่อตอบคำถามได้

2.2.2 ทักษะการใช้คำถามที่ไม่ดี ได้แก่

1. การทวนคำถามของครูเอง
2. การใช้คำถามที่ไม่ชัดเจนไม่เจาะจงคำตอบ
3. การใช้คำถามซ้อนหลายคำถาม
4. การใช้คำถามที่ครูแนะแนวทางหรือให้คำตอบทันที
5. การใช้คำถามที่นักศึกษาตอบคำถามเป็นหมู่คณะ
6. การใช้คำถามชนิดไม่กระตุ้นหรือเร่งใจให้นักศึกษาตอบ
7. การทวนคำตอบของนักศึกษา

3. ความเข้าใจเกี่ยวกับประเภทคำถามและทักษะการใช้คำถามของครูผู้สอนวิชาส่งเสริมคุณภาพชีวิต (บังคับ) ระดับมัธยมศึกษาตอนต้น วิธีเรียนแบบชั้นเรียน ในภาคเรียนที่ 1/2540

ข้อถกเถียงเบื้องต้น

การใช้คำถามและทักษะการใช้คำถามของครูผู้สอน วิชาส่งเสริมคุณภาพชีวิต (บังคับ) ที่ผู้วิจัยสังเกตและบันทึกเทปไว้ ถือว่าเป็นตัวแทนของลักษณะคำถามและทักษะการใช้คำถามที่ครูใช้สอนจริง ๆ ในห้องเรียน เป็นสิ่งที่สามารถสังเกตได้และเกิดขึ้นตามปกติมิใช่เป็นสิ่งที่ผู้ถูกสังเกตเตรียมไว้พร้อมแล้ว ถือเป็นการแสดงพฤติกรรมอย่างแท้จริงที่เกิดขึ้นตามปกติในชั้นเรียน

คำจำกัดความที่ใช้ในการวิจัย

1. ประเภทคำถาม หมายถึง ชนิดของคำถามที่เกี่ยวข้องกับเนื้อหาวิชาส่งเสริมคุณภาพชีวิต (บังคับ) ที่ครูผู้สอนใช้ในชั้นเรียน ซึ่งแบ่งออกเป็น 6 ประเภท ตามการจำแนกจุดมุ่งหมายทางการศึกษาของบลูม (Bloom's Taxonomy of Educational Objectives) ดังนี้

1.1 คำถามประเภทความรู้-ความจำ (Knowledge) หมายถึง คำถามที่มีคำตอบแน่นอนจากบทเรียนและผู้ตอบเคยเรียนมาแล้ว คือ ความรู้เกี่ยวกับ

- เนื้อเรื่อง
- วิธีดำเนินการ
- ความรู้รอบข้อใดเนื้อเรื่อง

1.2 คำถามประเภทความเข้าใจ (Comprehension) หมายถึง คำถามที่ต้องการให้ผู้ตอบใช้ความสามารถในการแปลความ ตีความและขยายความให้ชัดเจนยิ่งขึ้น

1.3 คำถามประเภทการนำไปใช้ (Application) หมายถึง เป็นคำถามที่ให้นำความรู้ความเข้าใจ จากประสบการณ์เดิมหรือเรื่องราวที่เรียนรู้ไปแล้วไปใช้ในสถานการณ์ใหม่หรือที่คล้ายคลึงกัน

1.4 คำถามประเภทการวิเคราะห์ (Analysis) หมายถึง เป็นคำถามที่ให้แยกเรื่องราวที่สมบูรณ์ออกโดยอาศัยหลัก ทฤษฎี กฎเกณฑ์ หรือเหตุการณ์นั้น

1.5 คำถามประเภทการสังเคราะห์ (Synthesis) หมายถึง คำถามที่ส่งเสริมให้ผู้ตอบใช้กระบวนการคิดเพื่อสรุปความสัมพันธ์ระหว่างข้อมูลย่อย ๆ ขึ้นเป็นหลักการหรือเสนอความคิดใหม่ให้มีคุณค่า และคุณภาพสูงกว่าเดิม

1.6 คำถามประเภทการประเมินค่า (Evaluation) หมายถึง คำถามที่ส่งเสริมให้ผู้ตอบ ตีราคา ประเมินค่าโดยใช้เนื้อหาของเรื่องราวเป็นเกณฑ์

2. ทักษะการใช้คำถาม หมายถึง วิธีการต่าง ๆ ที่ใช้ประกอบการถาม เพื่อให้ได้คำตอบ โดยแบ่งทักษะการใช้คำถามออกเป็น 2 ทักษะ คือ การใช้คำถามที่ดี และที่ไม่ดี ดังนี้

2.1 ทักษะการใช้คำถามที่ดี ได้แก่

1. คำถามมีความหมายชัดเจน สั้นและกระชับรัด
2. การเรียกชื่อนักศึกษาตอบคำถามเป็นรายบุคคล
3. การปรับคำถามให้ง่ายขึ้นเมื่อนักศึกษาตอบคำถามไม่ได้
4. การเปิดโอกาสให้นักศึกษาหลายคนตอบคำถามใหม่เพิ่มเติม
5. เว้นระยะในการตอบคำถามตามสมควร
6. ให้นักศึกษาตอบคำถามด้วยความสมัครใจ
7. เสริมแรงนักศึกษาเมื่อตอบคำถามได้

2.2 ทักษะการใช้คำถามที่ไม่ดี ได้แก่

1. การทวนคำถามของครูเอง
2. การใช้คำถามที่ไม่ชัดเจนไม่เจาะจงคำตอบ
3. การใช้คำถามซ้อนหลายคำถาม
4. การใช้คำถามที่ครูแนะแนวทางหรือให้คำตอบทันที
5. การใช้คำถามที่นักศึกษาตอบคำถามเป็นหมู่คณะ
6. การใช้คำถามชนิดไม่กระตุ้นหรือเร้าใจให้นักศึกษาตอบ
7. การทวนคำตอบของนักศึกษา

3. ความเข้าใจเกี่ยวกับประเภทคำถามและทักษะการใช้คำถาม หมายถึง ความรู้ ความเข้าใจในการใช้คำถามและทักษะการใช้คำถามของครูผู้สอนการศึกษานอกโรงเรียน วิชาส่งเสริมคุณภาพชีวิต (บังคับ) ระดับมัธยมศึกษาตอนต้น กรุงเทพมหานคร

ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับจากวิจัย

1. เป็นแนวทางในการสร้างเครื่องมือสำหรับสังเกตลักษณะคำถาม และทักษะการใช้คำถามของครูผู้สอนการศึกษานอกโรงเรียน เพื่อใช้เป็นแนวทางในการปรับปรุงการเรียนการสอน
2. เป็นแนวทางในการสร้างคู่มือเพื่อฝึกอบรมครูการศึกษานอกโรงเรียน เพื่อให้มีความรู้เกี่ยวกับลักษณะคำถาม และทักษะการใช้คำถามที่ดี
3. เป็นแนวทางแก่ครูและผู้ที่เกี่ยวข้องทางการศึกษาในการแก้ไขปรับปรุงการใช้คำถาม และพัฒนาการเรียนการสอน วิชาส่งเสริมคุณภาพชีวิต (บังคับ) และวิชาอื่น ๆ ให้มีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น
4. ผลการวิจัยครั้งนี้จะเป็นข้อมูลในการพัฒนาการอบรมครูการศึกษานอกโรงเรียน ให้มีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย